

ÜHINE STATISTILISTE TERRITORIAALÜKSUSTE LIIGITUS (NUTS)

Euroopa Liit on kehtestanud ühise statistiliste territoriaalüksuste liigituse (NUTS), et võimaldada ühtlustatud piirkondliku statistika kogumist, väljatöötamist ja avaldamist ELis. Sellist hierarhilist süsteemi kasutatakse ka piirkondade sotsiaal-majandusliku analüüsi ning sekkumiste piiritlemise jaoks ELi ühtekuuluvuspoliitika kontekstis.

ÕIGUSLIK ALUS

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. mai 2003. aasta määrus (EÜ) nr 1059/2003, mida on mitmel korral (2005, 2008, 2013 ja 2017) muudetud peamiselt uute liikmesriikide ELiga ühinemise puhul. Viimases, 2017. aasta muutmises muudeti põhjalikumalt järgmist: 1) kehtestati territoriaalsete tüpoloogiate õiguslik tunnustamine Euroopa statistika jaoks; 2) sätestati eri territoriaalsete tüpoloogiate kesksed määratlused ja statistilised kriteeriumid; 3) tagati territoriaalsete tüpoloogiate ühtlane ja läbipaistev kohaldamine ja kasutamine ELi tasandil ja liikmesriikides, ning 4) täpsustati komisjonile volituste delegeerimist.

Ka lisasid on mitmel korral komisjoni määrustega kohandatud. Viimane ajakohastus võeti vastu 2022. aasta detsembris ning nagu tavaks, käsitletakse selles mitme liikmesriigi haldusterritoriaalse jaotuse muutusi. Seda kohaldatakse andmete komisjonile (Eurostatile) edastamise suhtes alates 1. jaanuarist 2024.

EESMÄRGID

Piirkondlik statistika on ELi statistikasüsteemi nurgakivi ja piirkondlike näitajate kindlaksmääramise alus. Selle olemus kehtestati 1970ndate aastate alguses liikmesriikide statistikaasutuste ja Euroopa Liidu Statistikaameti Eurostati vaheliste läbirääkimiste tulemusena.

Statistika kasutajad on väljendanud üha enam vajadust liidu tasandil toimuva ühtlustamise järele, et saada võrreldavaid andmeid kogu ELi kohta. Ühtlustatud piirkondliku statistika kogumise, edastamise ja avaldamise hõlbustamiseks on EL kehtestanud NUTS liigituse.

Määrusega (EÜ) nr 1059/2003 kehtestati ühtne õigusraamistik, mis tagab piirkondliku statistika stabiilse kogumise pikema aja vältel.

STRUKTUUR

NUTS liigituses jaotatakse osadeks liikmesriikide majandusterritoorium, mis hõlmab ka nende välisterritooriumi. Viimane koosneb majandusterritooriumi osadest, mida ei saa käsitleda teatavasse piirkonda kuulvana: õhuruum, territoriaalveed ja mandrilava, sulusalad (saatkonnad, konsulaadid ja sõjaväebaasid) ning rahvusvahelistes vetes asuvad loodusvarade maardlad, mida kasutavad residendid üksused.

Piirkondliku statistika võrreldavus eeldab, et geograafilised piirkonnad on ka rahvaarvu poolest võrreldava suurusega. Samuti tuleb täpsustada nende poliitilist, halduslikku ja institutsioonilist olukorda. Vajaduse korral kajastatakse ka majanduslikke, sotsiaalseid, ajaloolisi, kultuurilisi, geograafilisi ja keskkonnaolusid mittehalduslike üksuste raames.

NUTS liigitus on hierarhiline ning selles jagatakse iga liikmesriik territoriaalüksusteks kolmel tasandil: NUTSi 1. tasand, NUTSi 2. tasand ja NUTSi 3. tasand. Teine ja kolmas tasand on vastavalt esimese ja teise tasandi alajaotised. Liikmesriik võib määrata oma hierarhiale täiendavaid tasandeid, mis on omakorda NUTSi 3. tasandi jaotisteks.

Praegune, NUTS 2021. aasta liigitus kehtib alates 1. jaanuarist 2021 ja selles on loetletud 92 NUTSi 1. tasandi piirkonda, 242 NUTSi 2. tasandi piirkonda ja 1166 NUTSi 3. tasandi piirkonda.

TOIMIMINE

A. Kindlaksmääramine

Territoriaalüksuste kindlaksmääramisel on aluseks liikmesriikides olemasolevad haldusüksused. Haldusüksus tähistab geograafilist ala koos haldusasutusega, kes on pädev tegema haldus- või poliitilisi otsuseid kõnealuse ala kohta asjaomase liikmesriigi õiguslikus ja institutsioonilises raamistikus.

Osad olemasolevad haldusüksused, mida kasutatakse hierarhilises NUTS liigituses, on esitatud määruse (EÜ) nr 1059/2003 II lisas, näiteks:

1. NUTS 1: Belgias „Gewesten/Régions“, Saksamaal „Länder“, Portugalis „Continente“, „Região dos Açores“ ja „Região da Madeira“,
2. NUTS 2: Belgias „Provincies/Provinces“, Hispaanias „Comunidades y ciudades autónomas“, Prantsusmaal „Régions“, Austrias „Länder“,
3. NUTS 3: Taanis „Amtskommuner“, Prantsusmaal „départements“, Rootsis „län“, Ungaris „megyék“, Tšehhi Vabariigis „kraje“, Bulgaarias „oblasti“.

NUTS liigitust täiendab kohalike haldusüksuste süsteem. Kohalikud haldusüksused on NUTSi aluseks olevad üksused ning hõlmavad Euroopa Liidu omavalitsusi ja kommuune: igas liikmesriigis jagavad kohalikud haldusüksused NUTSi 3. tasandi veel üheks või kaheks täiendavaks territoriaalüksuse tasandiks. NUTS liigitust täiendavad ka nn statistilised ruutvõrgud, mida kasutatakse rahvastikupõhiste territoriaalsete tüpoloogiate arvutamiseks. Komisjon (Eurostat) peab haldama liidu tüpoloogiaid, mis koosnevad NUTS liigituse, kohalike haldusüksuste ja ruutvõrkude tasandi territoriaalüksustest, ja avaldama need oma veebisaidil spetsiaalses alajaotises.

B. Piirmäärad

NUTSi tasand, millel haldusüksus asub, määratakse järgmiste rahvaarvu piirmäärade alusel:

Tasand	Miinumum	Maksimum
NUTS 1	3 miljonit	7 miljonit
NUTS 2	800 000	3 miljonit
NUTS 3	150 000	800 000

Kui liikmesriigi rahvastiku koguarv jääb NUTSi teatava tasandi alammäärast allapoole, moodustab liikmesriik NUTSi kohase selle tasandi territoriaalüksuse.

Kui liigituse teatava tasandi puhul ei ole liikmesriigis sobiva suurusega haldusüksust, moodustatakse see tasand sobiva arvu väiksemate külgnevate haldusüksuste ühendamise teel. Saadud ühendatud üksusi nimetatakse „mittehalduslikeks üksusteks“.

C. Muudatused

Muudatused NUTS liigituses tuleb vastu võtta kalendriaasta teisel poolel ja neid ei tohi teha rohkem kui korra iga kolme aasta järel. Kui liikmesriigi asjaomast haldusstruktuuri on aga oluliselt ümber korraldatud, võib muudatusi teha ka lühemate ajavahemike järel. Liikmesriigid peavad teavitama komisjoni igast haldusüksusi puudutavast muudatusest ja muudest muudatustest, mis võivad NUTS liigitust mõjutada (nt koostisosade muutmine, mis võib avaldada mõju NUTSi 3. tasandi piiridele).

Muudatused väikestes haldusüksustes mõjutavad NUTSi, kui nendega kaasneb rahvastiku ülekanne, mis ületab ühte protsenti asjakohaste NUTSi 3. tasandi territoriaalüksuste rahvaarvust.

Liikmesriigi mittehalduslike üksuste puhul võib NUTS liigitust muuta, kui muudatus vähendab kõigi ELi territoriaalüksuste rahvastiku suuruse standardhälvet.

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Lisaks oma ülesandele teostada kontrolli komisjoni poolt liigituse kohta esildatud muudatuste üle, on Euroopa Parlament korduvalt rõhutanud, et teatavaid teemasid, näiteks väiksemate haldusüksuste käsitlemist, tuleks eriti esile tõsta. NUTSi väiksemate haldusüksuste tasandi loomine võimaldaks võtta ulatuslikumalt arvesse tegelikke olusid ja vältida erinevusi, mis tulenevad eelkõige sellest, et väga erineva rahvaarvuga piirkondlikud üksused on liigitatud samale NUTSi tasandile.

Parlament toetas asjaomase määruse viimase muutmismenetluse ajal 2017. aastal kaasseadusandjana komisjoni ettepanekut kohandada NUTSi määrust (selles sisalduvate territoriaalsete tüpoloogiate osas), et käsitleda kasvavat vajadust andmete järele seoses ühtekuuluvuse ja territoriaalse arenguga.

Frédéric Gouardères
03/2024

